

Sygn. akt I CSK 136/06

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 lipca 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Gerard Bieniek (przewodniczący)

SSN Jan Górowski

SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości „I.” Spółki z o.o.

przeciwko A.Ś.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 7 lipca 2006 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 28 listopada 2005 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok w części uwzględniającej apelację
i powództwo (punkt II sentencji) oraz orzekającą o kosztach
procesu (punkt III) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 9 lutego 2005 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił powództwo syndyka masy upadłości „I.” spółki z o.o. przeciwko A.Ś. o ustalenie na podstawie art. 54 § 2 prawa upadłościowego bezskuteczności wobec masy upadłości umowy przelewu wierzytelności pieniężnej w kwocie 140 364,88 zł., dokonanego przez przyszłego upadłego na rzecz pozwanej w celu zabezpieczenia należnego jej od powoda wynagrodzenia za wykonane prace.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 23 czerwca 2003 r. spółka z o.o. I. złożyła wniosek o ogłoszenie upadłości, zaś w dniu 7 sierpnia 2003 r. zawarła jako generalny wykonawca z pozwaną jako podwykonawcą umowę nr 78, zgodnie z którą pozwana miała w okresie od dnia 22 do 30 sierpnia 2003 r. dostarczyć i zamontować urządzenia sportowe w sali gimnastycznej, budowanej przez powoda dla miasta W., jako inwestora. Za wykonane prace pozwana miała otrzymać wynagrodzenie w wysokości 127 327,88 zł. powiększone o podatek VAT, płatne zgodnie z zawartą w tym samym dniu umową cesji, w ciągu 45 dni od złożenia faktury. Umowa cesji stanowiła, że spółka przelewa na pozwaną swoją wierzytelność jaką będzie miała wobec miasta W., po wykonaniu robót przez pozwaną. Warunkiem skuteczności umowy cesji było wywiązanie się przez pozwaną ze zobowiązań wynikających z umowy nr 78 i z chwilą wejścia w życie cesji strony dokonują potrącenia wzajemnych wierzytelności, które umarzają się do kwoty 127 327,88 zł plus VAT.

Postanowieniem z dnia 30 września 2003 r. Sąd Rejonowy w W. ogłosił upadłość spółki I. Pozwana wykonała w terminie prace objęte umową nr 78 i wystawiła fakturę płatną do dnia 7 października 2003 r.

W wyniku sporu, co do tego czy umowa cesji była skuteczna i kto jest wierzycielem należności wynikającej z umowy o wykonanie robót, na wniosek miasta W. kwota 414 164,19 zł. stanowiąca jego dług wobec strony powodowej, została złożona do depozytu sądowego.

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd Okręgowy uznał, że zawarta w dniu 7 sierpnia 2003 r. umowa cesji wierzytelności przyszłej stanowiła zabezpieczenie

długu, jaki miał obciążać powoda wobec pozwanej z tytułu wynagrodzenia za wykonane przez nią prace określone w umowie nr 78. Stwierdził, że nie zachodzą podstawy z art. 54 § 2 pr. upadł. do ustalenia bezskuteczności tej umowy wobec masy upadłości, bowiem powyższy przepis ma zastosowanie tylko wtedy, gdy doszło do zabezpieczenia, w okresie dwóch miesięcy przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości, długu już istniejącego, ale jeszcze niepłatnego. Tymczasem, w ocenie Sądu, umowa cesji z dnia 7 sierpnia 2003 r. zabezpieczała dług jeszcze nie istniejący, który miał powstać dopiero wtedy, gdy pozwana wykona roboty objęte umową, a poza tym zabezpieczenia udzielono już po zgłoszeniu wniosku o upadłość.

W wyniku apelacji strony powodowej, Sąd Apelacyjny, zaskarżonym wyrokiem z dnia 28 listopada 2005 r., zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji i uwzględnił powództwo, rozstrzygając o kosztach procesu.

Sąd odwoławczy przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji a także podzielił jego ocenę, iż umowa cesji z dnia 7 sierpnia 2003 r. miała na celu zabezpieczenie należności pozwanej za wykonanie robót określonych w umowie nr 78. Stwierdził jednak, że umowa cesji zawarta została pod warunkiem zawieszającym, bowiem strony uzależniły moment jej wejścia w życie od wykonania przez pozwaną zobowiązania wynikającego z umowy nr 78. Z tego względu skutki wynikające z umowy cesji wystąpiły dopiero z chwilą wykonania przez pozwaną jej zobowiązania, a zatem za nietrafne uznał Sąd Apelacyjny stanowisko Sądu pierwszej instancji, iż w momencie ustanawiania zabezpieczenia nie istniał jeszcze dług, który miało ono zabezpieczać. Sąd odwoławczy wskazał, że wprawdzie w dniu zawierania umowy cesji (7 sierpnia 2003 r.) rzeczywiście nie istniało jeszcze zobowiązanie przyszłego upadłego w stosunku do pozwanej, które mogło być zabezpieczone przelewem wierzytelności, jednak powstało ono wraz z wykonaniem robót przez pozwaną i dopiero ta okoliczność wywołała skutki wynikające z umowy cesji, związane z zabezpieczeniem wierzytelności pozwanej. Z tych względów zdaniem Sądu Apelacyjnego wystąpiły skutki wskazane w art. 54 § 2 pr. upadł., który ma także zastosowanie do zabezpieczeń ustanowionych przez upadłego już po złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości. Sąd drugiej instancji uznał, że z okoliczności faktycznych sprawy wynika, iż pozwana przy dołożeniu należytej

staranności, powinna była wiedzieć o istnieniu podstawy ogłoszenia upadłości powodowej spółki, a zatem spełniony został także i ten warunek stwierdzenia bezskuteczności umowy cesji w świetle art. 54 § 2 pr. upadł.

W skardze kasacyjnej opartej na zarzucie naruszenia art. 54 § 2 pr. upadł. przez niewłaściwe zastosowanie, strona pozwana wносиła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenie i zmianę wyroku Sądu Apelacyjnego przez oddalenie apelacji i orzeczenie w obu przypadkach o należnych stronie pozwanej kosztach procesu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wprowadzony w celu ochrony wierzycieli przyszłego upadłego przed jego czynnościami prowadzącymi do zubożenia przyszłej masy upadłości przepis art. 54 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r.- Prawo upadłościowe (j.t z 1991 r., Nr 118, poz. 512 ze zm.), którego odpowiednikiem jest obecnie art. 127 ust. 3 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 60, poz. 535 ze zm.) stanowi, iż bezskuteczne w stosunku do masy upadłości są zabezpieczenie i zapłata długu jeszcze niepłatnego, dokonane przez upadłego w ciągu dwóch miesięcy przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości. Jednak ten, kto otrzymał zapłatę lub zabezpieczenie może w drodze powództwa lub zarzutu żądać uznania tych czynności za skuteczne, jeżeli w czasie ich dokonania nie wiedział o istnieniu podstawy ogłoszenia upadłości.

Zgodzić się należy z Sądem Apelacyjnym, że choć przepis powyższy mówi o zabezpieczeniu i zapłacie długu jeszcze niepłatnego, dokonanych przez upadłego w ciągu dwóch miesięcy przed złożeniem wniosku o upadłość, to odnosi się on także do takich czynności dokonanych w okresie między złożeniem wniosku a ogłoszeniem upadłości. Brak bowiem jakichkolwiek racjonalnych przesłanek, które nakazując chronić z mocy prawa wierzycieli przyszłego upadłego przed takimi czynnościami działanymi w okresie dwóch miesięcy przed złożeniem wniosku o upadłość, wyłączałyby taką ochronę w okresie między złożeniem wniosku a ogłoszeniem upadłości, gdy tym bardziej jest ona konieczna a opisane

w omawianym przepisie działania przyszłego upadłego w tym okresie z reguły mogą mieć na celu usunięcie części majątku z przyszłej masy upadłości. Z tych względów powołany przepis ma zastosowanie do zakwestionowanej w rozpoznawanej sprawie czynności przyszłego upadłego dokonanej już po złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości a przed jej ogłoszeniem.

Trafnie również Sąd drugiej instancji wskazał na dopuszczalność zawarcia umowy cesji pod warunkiem zawieszającym, co stwierdził już Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 lutego 2003 r. V CKN 1712/00 (nie publ.). Ocena, że kwestionowana umowa cesji z dnia 7 sierpnia 2003 r. została zawarta pod takim warunkiem, nie była przedmiotem zarzutu skargi kasacyjnej a zatem stanowi podstawę rozważań Sądu Najwyższego odnoszących się do zastosowania art. 54 § 2 pr. upadł. do tej czynności. Niesporne między stronami jest także to, że dług przyszłego upadłego wobec pozwanej był jeszcze niepłatny, to jest niewymagalny, zarówno w chwili zawarcia umowy cesji wierzytelności (gdy dług ten jeszcze nawet nie istniał), jak i w chwili, gdy jak przyjął Sąd Apelacyjny, umowa cesji stała się skuteczna i powstało takie zabezpieczenie tego długu.

Przedmiotem oceny Sądu Najwyższego jest zatem jedynie to, czy w świetle art. 54 § 2 pr. upadł. skuteczne jest zabezpieczenie długu jeszcze niepłatnego, udzielone w postaci cesji wierzytelności, która stała się skuteczna – jak przyjął Sąd Apelacyjny - „wraz z wykonaniem robót przez pozwaną”. W okolicznościach rozpoznawanej sprawy oznacza to, że zabezpieczenie stało się skuteczne, a więc zostało udzielone, w chwili powstania długu, który zabezpiecza. Skoro bowiem dopiero z chwilą wykonania przez pozwaną robót objętych umową nr 78/ZB/2003 powstało zobowiązanie strony powodowej do zapłaty za te roboty wynagrodzenia, a więc powstał dług, którego płatność miała nastąpić po 45 dniach od wystawienia faktury, a jednocześnie wykonanie robót przez pozwaną prowadziło do powstania wierzytelności powoda wobec miasta W., która stanowiła przedmiot cesji, zaś cesja ta stawała się skuteczna także dopiero z chwilą wykonania robót przez pozwaną, to w istocie jednocześnie powstał dług przyszłego upadłego i zabezpieczenie tego długu w postaci cesji wierzytelności, która także powstała dopiero w tym momencie.

Ma to dla rozstrzygnięcia sprawy o tyle decydujące znaczenie, że zgodnie z powszechnie przyjętą w doktrynie i orzecznictwie wykładnią art. 54 § 2 pr. upadł. przepis ten, jako wyjątek musi być rozumiany ściśle a zatem ma zastosowanie tylko do takiego zabezpieczenia, które nastąpiło w czasie, gdy dług już wcześniej istniał, choć nie był jeszcze wymagalny. W przepisie tym chodzi o sytuację, w której we wskazanym w nim okresie ochronnym, doszło do ustanowienia zabezpieczenia dla umocnienia wcześniej istniejącego już, ale niewymagalnego długu upadłego, który mógł powstać także przed okresem ochronnym. Chodzi zatem o ustanowienie późniejszego zabezpieczenia (w okresie ochronnym) dla wcześniej już istniejącego długu. Natomiast sankcja z art. 54 § 2 pr. upadł. w postaci bezskuteczności z mocy prawa w stosunku do masy upadłości nie występuje w razie jednoczesnego ustanowienia w okresie ochronnym zabezpieczenia i zobowiązania (długu) przyszłego upadłego, jeszcze niepłatnego (porównaj między innymi wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 2002 r. V CKN 888/00, OSNC 2003/3/39). Przyszły upadły może w okresie ochronnym zaciągać nowe zobowiązania i jednocześnie je zabezpieczać. Takie jego działania mogą być jedynie zaskarżone na podstawie art. 527 i następne k.c., nie są natomiast bezskuteczne z mocy prawa.

Z tych względów należało uznać za uzasadniony kasacyjny zarzut naruszenia art. 54 § 2 pr. upadł., bowiem Sąd Apelacyjny przepisu tego nie powinien był zastosować, skoro uznał, że umowa cesji z dnia 7 sierpnia 2003 r. miała na celu zabezpieczenie niepłatnego długu, który powstał w tym samym momencie, w którym cesja doszła do skutku, a zatem dług i jego zabezpieczenie powstały jednocześnie.

Biorąc to pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398(15) § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398(21) i art. 391 § 1 k.p.c.).